

UNIwersYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH

Emil Walendzik

Wpływ polityki regionalnej i lokalnej
na rozwój kreatywny miast powiatowych

Założenia rozprawy doktorskiej

opiekun naukowy: prof. dr hab. Roman Kisiel

Olsztyn 2019

Spis treści

1. Uzasadnienie wyboru tematu.....	3
2. Założenia metodyczne	12
2.1. Cel i zakres badań.....	12
2.2. Metody i narzędzia badawcze	14
3. Wybrane wyniki badań	17
Literatura	21
Ramowy plan pracy.....	23
Aktywność naukowa	24

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Ewolucja w myśleniu o polityce rozwoju, dokonująca się w ostatnich latach zarówno w Europie jak i w Polsce spowodowała przeformułowanie kierunków i podejścia do programowania interwencji publicznej. Istotą tych zmian jest rosnące znaczenie wymiaru terytorialnego w prowadzeniu polityk rozwoju na różnych poziomach i związane z nim funkcjonalne ujęcie obszaru, którego dotyczy planowana interwencja. W kontekście rosnącego znaczenia wymiaru terytorialnego w polityce rozwoju, na znaczeniu zyskuje również wymiar miejski. Miasta odgrywają ważną rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym regionów. Stanowią siłę napędową europejskiej gospodarki, są katalizatorami kreatywności i innowacyjności w całej Unii Europejskiej. Wciąż oferują lepsze, niż obszary wiejskie, możliwości zatrudnienia czy szanse edukacyjne. Jednocześnie koncentrują zarówno źródła, jak i rozwiązania bieżących problemów gospodarczych, środowiskowych i społecznych (*Miasta województwa...* 2018). Pomimo rozbudowanego zestawu instrumentów służących terytorializacji polityki rozwoju, doświadczenia w ich wdrażaniu oraz prowadzone badania pozwalają wskazać wiele deficytów, szczególnie w kontekście wspierania konkurencyjności miast i regionów (NOWORÓL 2018).

W tym kontekście rozwój miast ma istotne znaczenie zarówno z punktu widzenia regionu jak i kraju. Może to wyjaśniać, dlaczego zarówno władze regionalne jak i krajowe opracowują polityki rozwoju, które oferują wskazówki i wsparcie dla miast. Rozwój miast stał się również bardzo ważnym elementem debaty na temat polityki rozwoju kraju w perspektywie średnio- i długookresowej. Rosnąca rola miast w procesie wdrażania polityki rozwoju została określona nie tylko w dokumentach strategicznych na szczeblu europejskim (np. *Nowa karta ateńska*. 2013; *Karta lipska...* 2007), ale również w przyjętej 14 lutego 2017 r. *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*. Spodziewane kierunki zmian w polityce regionalnej UE po 2020 r. oraz zmieniające się wyzwania rozwojowe (starzenie się społeczeństwa, depopulacja, migracje), przed którymi stoją Polska i regiony, wymagają trafnego dopasowania zakresu interwencji polityki regionalnej do potencjałów i wyzwań rozwojowych różnych typów obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich. Wymagają również udoskonalenia skuteczności mechanizmów i instrumentów wykorzystywanych w tej polityce (*Terytorialny wymiar...* 2015).

Rozwój współczesnych miast to proces wielowymiarowy, trudny do jednoznacznego zdefiniowania ze względu na różnorodność cech ośrodków miejskich. W proces ten zaangażowane są podmioty reprezentujące różne sektory, wśród których równie istotną rolę odgrywają podmioty zlokalizowane w samym mieście, jak i w jego otoczeniu. Aktywności i oczekiwania tych podmiotów decydują o możliwościach i kierunkach rozwoju lokalnego. Miasto postrzegane jest jako przestrzeń działania, a oceniane jest przez pryzmat możliwości i udogodnień wspierających realizację aspiracji. Proces rozwoju miasta można postrzegać jako wynik swoistej gry, w której różni interesariusze wchodzą ze sobą w relacje konkurencyjne i kooperacyjne, a ich celem jest realizacja autonomicznych celów przy wykorzystaniu własnych strategii. Suma uzyskanych przez nich efektów decyduje o obliczu i rozwoju miasta. Równocześnie miasto nie może być traktowane tylko jako system wynikowy; powinno być także postrzegane jako specyficzna przestrzeń o wyjątkowych wartościach wpływających na ukształtowanie takich zachowań różnych podmiotów, które przyczyniać się będą do osiągnięcia ważnych celów społecznych (WRANA 2018).

Władze polskich miast w ostatnich latach podejmują intensywne wysiłki na rzecz przywracania vitalności przestrzeni, społeczności, gospodarki oraz środowiska. Pojęciem rewitalizacji operuje się w sposób bardzo szeroki, dostosowany do kontekstu problemów, które w danym ośrodku są uznawane za najbardziej odczuwalne. Równocześnie jednak można odnieść wrażenie, że w wielu przypadkach podejmowane działania koncentrują się na dosyć powierzchownych kwestiach wizerunkowych bądź na usuwaniu widocznych symptomów problemów. Do rangi pierwszoplanowego wyzwania urasta ponowne zdefiniowanie mechanizmu funkcjonowania miasta – mechanizmu, w którym współgrają ze sobą różne procesy, działania podejmowane przez podmioty lokalne cechuje synergia, zracjonalizowana zostaje konkurencja o zasoby, a funkcjonowanie całego systemu wyznaczone jest przez oryginalne i kreatywne kierunki rozwoju integrujące podmioty lokalne oraz włączające miasto w sieci powiązań z otoczeniem.

Samorządy miast stoją w obliczu konieczności określenia nowych kierunków rozwoju i twórczej waloryzacji potencjałów, na których nowe procesy rozwoju mogą zostać oparte. Tradycyjne czynniki rozwoju ulegają stopniowemu wyczerpaniu lub też zmienia się sposób ich postrzegania. Zachowanie konkurencyjności i atrakcyjności jednostek terytorialnych wymaga zwrócenia znacznie większej niż dotychczas uwagi na te zasoby, które umożliwiają intensyfikację rozwoju lokalnego w aspekcie jakościowym,

tj. na dziedziny wiążące się z szeroko rozumianą kreatywnością mającą swoje źródło zarówno w sferze nauki jak i kultury (WRANA 2018).

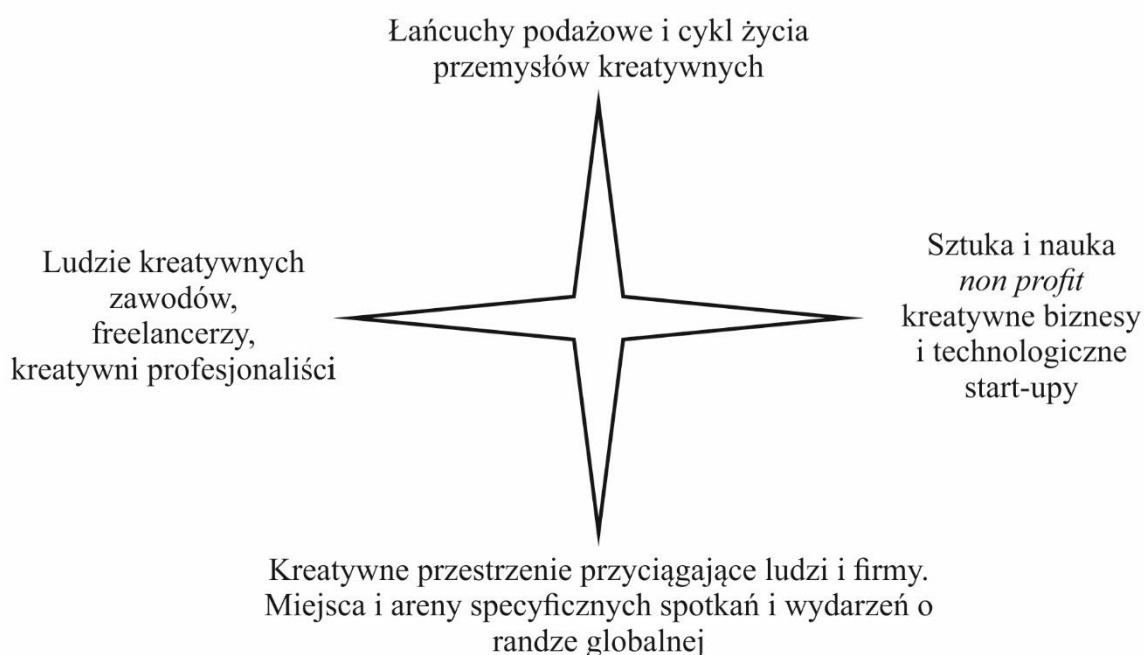
Kreatywność to zdolność tworzenia, inwencja i wyobrażenia posiadane przez jednostkę, grupę społeczną lub społeczność terytorialną. Jest to zdolność tworzenia i robienia czegoś nowego i oryginalnego (HOWKINS 2007). Każda aktywność profesjonalna, publiczna lub obywatelska wymaga w określonych okolicznościach przyjęcia postawy i zachowań kreatywnych. Istnieją zawody i aktywności, które nierozzerwalnie związane są z twórczością. Należą do nich zawody artystyczne i różne dyscypliny sztuki oraz aktywności badawcze w rozmaitych dziedzinach nauki. Łączenie dzieł, utworów naukowych i artystycznych z działalnością gospodarczą przekłada się na różne branże przedsiębiorczości, w tym na zyskującą na znaczeniu przedsiębiorczość intelektualną (KLASIK 2018).

Kreatywność realizowana w przestrzeni jednostek terytorialnych, takich jak miasta i regiony, jest ściśle związana z ich rozwojem. Można powiedzieć, że przestrzenie miejskie i regionalne, ze względu na skupione w nich instytucje akademickie, naukowo-badawcze, środowiska artystyczne i kulturalne wraz z dostępnymi udogodnieniami usługowymi i infrastrukturalnymi stanowią jako całość środowisko twórcze, potencjał intelektualny i materialny zdolny generować rozwój miast i regionów w perspektywie międzynarodowej. Rozwój miasta i regionu jest w znacznym stopniu zdeterminowany natężeniem procesów kreacyjnych w każdym z trzech sektorów własności, publicznym, prywatnym i obywatelskim, w ich relacjach wzajemnego partnerstwa i współdziałania oraz w zależności od skali angażowania potencjału intelektualnego skupionego w tych jednostkach terytorialnych. Uznanie przez władze publiczne strategicznej pozycji środowisk twórczych na scenie lokalnej i regionalnej i ich uczestnictwa w procesach rozwoju terytorialnego, lokalnego i regionalnego pozwala wyróżnić – obok rozwoju inteligentnego – rozwój kreatywny jako specyficzny typ rozwoju (KLASIK 2018).

Badania nad gospodarką kreatywną realizowane w skali globalnej prowadzone są od dwóch dekad. Ich otwarcie miało miejsce w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. W pierwszej kolejności pojawił się koncept przemysł kreatywny, którego źródłem jest indywidualna kreatywność, umiejętności i talent oraz potencjał tworzenia bogactwa i miejsc pracy przez wytwarzanie i wykorzystanie własności intelektualnej (*Creative Industries Task Force Report*. 1998; *Creative Industries Mapping*. 2001). Początkiem dyskusji na temat nowego typu gospodarki było użycie po raz pierwszy terminu gospodarka kreatywna (HOWKINS 2007). U podstaw tego pojęcia

znalazły się formy własności intelektualnej, takie jak patenty, dzieła autorskie, projekty i znaki towarowe oraz nowe pola łączące ekonomię i kulturę (THROSBY 2001; HEILBRUN, GRAY 2001).

Po blisko dwóch dekadach rozwoju gospodarka kreatywna stała się wielodyscyplinarnym obszarem badań, łączącym kulturę, gospodarkę, sztukę, technologię, biznes, kreatywność, innowacje i przedsiębiorczość; odnoszącym się do wielkich miast i regionów miejskich oraz do małych firm technologicznych i wielkich korporacji międzynarodowych. Twierdzi się, że jest ona swego rodzaju interdyscyplinarnym paradygmatem rozwoju i jednocześnie nadal młodym nurtem badań (LAZZERETTI i in. 2014). Główne składowe modelu gospodarki kreatywnej zostały zaprezentowane na rysunku 1.

Rys. 1. Model gospodarki kreatywnej

Źródło: Klasik 2018, s. 13.

Z jednej strony model gospodarki kreatywnej tworzą ludzie kreatywnych zawodów i kreatywni profesjonaliści, przede wszystkim niezależni artyści, freelancerzy, badacze i wysoko zmotywowane zespoły naukowo-badawcze oraz dobrze zorganizowane i prosperujące grupy działające w środowiskach artystycznych i sferze badawczo-rozwojowej. Z drugiej strony, pojawiają się tu aktywności nierozdzielnie związane z kreatywnością i będące efektem fuzji sztuki, technologii i biznesu (*Singapore's ceative economy*. 2002). Żywioł gospodarki kreatywnej w największym

stopniu i zakresie jest obecny w metropoliach i terytoriach metropolitalnych oraz w miastach i zespołach miejskich aspirujących do rangi metropolitalnej. Można uznać, że to w tego typu funkcjonalnych obszarach miejskich koncentrują się przestrzenie kreatywne, przestrzenie przyciągające ludzi i wydarzenia, przestrzenie publiczne będące miejscem gęstej tkanki kontaktów społecznych i rodzenia się nowych idei (KLASIK 2018). Pojawia się jednak pytanie, czy gospodarka kreatywna nie może dotyczyć również mniejszych miast tworzących lub posiadających odpowiednie zaplecze do rozwoju kreatywnego?

Grupę nowych konceptów gospodarki kreatywnej dopełniła praca prof. Richarda Floridy (2002), uznanego specjalisty zajmującego się badaniem związków między urbanistyką, a procesami społecznymi i ekonomicznymi. W pracy *The Rise of the Creative Class* (2002) opisuje on kreatywność, jako podstawowy czynnik napędzający współczesną gospodarkę, wyraźnie podkreślając, że ma ona charakter nie tylko indywidualny, lecz także zespołowy i społeczny. Profesor przedstawia również założenia autorskiej koncepcji geografii kreatywności, uznającej kluczową rolę miejsca w rozwoju gospodarki kreatywnej. Osią, wokół której zbudowana została struktura koncepcji, jest teza, że w erze kreatywnej podstawowym czynnikiem rozwoju jest nie tylko wiedza – jak głosili teoretycy nowej teorii wzrostu i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy (z Peterem Druckerem na czele) lecz także kreatywność, czyli tworzenie z tej wiedzy nowych użytecznych form (GODOWSKA 2012).

Przede wszystkim jednak koncepcja gospodarki kreatywnej wprowadza pojęcie „klasy kreatywnej”, którą traktuje się jako klasę ekonomiczną, w związku z pełnioną przez jej członków funkcją ekonomiczną. Funkcja ta polega na generowaniu wartości ekonomicznej poprzez kreatywność, co z kolei determinuje tożsamość społeczną, nawyki konsumpcyjne i styl życia przedstawicieli klasy kreatywnej. Klasę kreatywną tworzą „superaktywny rdzeń”, tj. naukowcy i inżynierowie, artyści estradowi, aktorzy, projektanci i architekci, poeci i powieściopisarze, przedstawiciele środowisk opiniotwórczych (wydawcy, dziennikarze, analitycy *think-tanków* itp.), którzy angażują się regularnie w pracę kreatywną polegającą na produkowaniu nowych form czy projektów, na poszukiwaniu, a nie tylko na rozwiązywaniu problemów. Z drugiej strony elementem klasy kreatywnej są „twórczy profesjonaliści pracujący w dziedzinach wymagających zaawansowanej wiedzy” – sektorach *high-tech*, ochronie zdrowia, usługach prawnych czy finansowych. Ich praca polega na rozwiązywaniu konkretnych problemów w drodze łączenia ze sobą standardowych metod w niestandardowy sposób.

Tak pracują np. lekarze, prawnicy i menedżerowie. Klasa kreatywna jest więc motorem rozwoju kreatywnego.

Zgodnie z badaniami, klasa kreatywna w Stanach Zjednoczonych obejmowała na początku XXI w. ok. 38 mln osób, co stanowiło 30% ogółu zatrudnionych. Florida przeanalizował trend rozwojowy klasy kreatywnej od początku XX w. na tle ogólnych zmian struktury klasowej. Kurczenie się dawnej klasy robotniczej wiąże z upadkiem gospodarki przemysłowej, natomiast wzrost liczebności klasy usługowej, obejmującej zawody usługowe o niskim stopniu autonomii (np. opieka zdrowotna, gastronomia, praca biurowa), uznaje za następstwo rozwoju klasy kreatywnej. Ta ostatnia – aby móc się skupić na pracy twórczej – zleca czynności dawniej wykonywane w domu właśnie klasie usługowej. Tym samym rozwój klasy kreatywnej przeobraża całą strukturę społeczną (GODOWSKA 2012).

Druga teza koncepcji gospodarki kreatywnej koncentruje się na przekonaniu o znaczeniu miejsca (lokalizacji) w rozwoju gospodarki kreatywnej. Na podstawie obserwacji miasta Pittsburgha, podważone zostało klasyczne tłumaczenie powodów wyboru miejsca zamieszkania. Ludzie decydują się na zamieszkanie w danym mieście nie tylko ze względu na atrakcyjną pracę i wysoką pensję. Najbardziej poszukiwani i zdolni pracownicy klasy kreatywnej, przenoszą się do miejsc, które wspierają ich styl życia i zapewniają tzw. lifestylowe atrakcje w postaci wielu różnorodnych przestrzeni sprzyjających rekreacji, a także dysponują szeroką ofertą kulturalną. Dla klasy kreatywnej dostęp do bogactw naturalnych czy prorodzinna polityka władz miasta nie jest istotna. Klasa kreatywna szuka w miejscu zamieszkania nie tyle „tradycyjnych” atrakcji, ile otwartości i różnorodności, czyli warunków, które umożliwią swobodne budowanie i potwierdzenie tożsamości osób kreatywnych. To ważne, ponieważ obecnie to nie pracownicy migrują ze względu na miejsce pracy, tylko organizacje przenoszą się, by mieć dostęp do najlepszych pracowników.

W koncepcji rozwoju kreatywnego, jej autor zaprzecza tezom o „końcu geografii”, zgodnie z którymi w związku z rozwojem nowoczesnych technologii ludzie nie będą musieli pracować razem, w bezpośrednim kontakcie fizycznym, a życie gospodarcze przeniesie się do abstrakcyjnej „przestrzeni”. Wbrew temu twierdzeniu pokazuje, że właśnie w erze kreatywnej rola miejsca i lokalizacji staje się większa niż kiedykolwiek wcześniej, bo gospodarka kreatywna skupia się na określonych obszarach – centrach kreatywnych (LEWANDOWSKA 2013). W myśl stworzonej przez niego teorii kapitału kreatywnego, są to takie miasta czy regiony, które oferują tzw. model 3T: talent,

technologię i tolerancję. Talent w znacznej mierze oparty został na wskaźniku kapitału ludzkiego mierzącego odsetek osób ze stopniem licencjata i wyższym. Technologia to czynnik uwzględniający wielkość i koncentrację zasobów gospodarczych danego regionu w najszybciej rozwijających się sektorach. Tolerancja zaś wskazuje na otwarty charakter miasta i jego społeczne zróżnicowanie oraz niskie bariery wejścia dla kapitału ludzkiego (wskaźnik liczby gejów, wskaźnik Bohemy). Florida budując różnego rodzaju subwskaźniki opracował syntetyczny wskaźnik kreatywności (*Creativity Index*), na podstawie którego stworzył ranking miejsc kreatywnych, które rozwijają się prężnie właśnie dzięki temu, że wszystkie trzy „T” współgrają ze sobą. Autor dowodzi, że stworzone przez niego mierniki znacznie lepiej wyjaśniają i prognozują tendencje rozwoju regionalnego niż wskaźniki tradycyjne, takie jak poziom kapitału ludzkiego czy poziom koncentracji firm branży high-tech. Stwierdza także, że każdy region, który nie zrealizuje trzech „T”, czeka stagnacja. Te miejsca, które oferują różnorodność i kreatywność (tj. tolerancję) przyciągają talent (ludzi kreatywnych), co z kolei napędza rozwój technologii i gospodarki w regionie.

Koncepcja związana z „klasą kreatywną”, „kapitałem kreatywnym”, czy „miastem kreatywnym” spotkała się zarówno z entuzjazmem jak i krytyką. Spowodowała także, że w wielu miejscach na świecie zaczęto analizować kreatywność miast i regionów. Poza Stanami Zjednoczonymi (w których liderem okazało się San Francisco), poziom kreatywności określono także dla np. Hong Kongu czy Sydney, a w Polsce dla Katowic i Krakowa. Uwzględniając różnice kulturowe i społeczne między Stanami Zjednoczonymi, a krajami starego kontynentu, prof. Richard Florida wraz z prof. Irene Tinagli, na bazie założeń modelu „3T” oraz własnych doświadczeń naukowych opracowali Europejski Wskaźnik Kreatywności (*Euro-Creativity Index*) (*A study on Creativity Index*. 2005). Składowe tego wskaźnika scharakteryzowane zostały w tabeli 1.

Tabela 1

Mierniki Wskaźnika Euro-Kreatywności

Wskaźniki	Miary
Wskaźnik Euro-Kreatywności (Euro-Creativity Index)	Suma wyników dla wskaźników Talentu, Technologii i Tolerancji podzielone przez maksymalną możliwą do zdobycia liczbę punktów.
Wskaźnik Euro-Talentu (Euro-Talent Index)	Klasa kreatywna – miara zawodów kreatywnych (zaczerpnięty z bazy danych International Labour Organisation dla krajów Europejskich).
	Wskaźnik kapitału ludzkiego – % populacji w wieku 24-64 lata z wykształceniem wyższym.
	Wskaźnik Talentu Naukowego – liczba naukowców i inżynierów na 1000 osób pracujących.
Wskaźnik Euro-Technologii (Euro-Technology Index)	Wskaźnik Innowacji – liczba patentów na 1 mln osób.
	Wskaźnik High-Tech Innowacji – liczba patentów high-tech w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców.
	Wskaźnik B+R – udział wydatków na B+R w PKB.
Wskaźnik Euro-Tolerancji (Euro-Tolerance)	Wskaźnik Postaw – miara nastawienia wobec mniejszości (bazująca na Badaniu Eurobarometru).
	Wskaźnik Wartości – miara wartości i postaw w stosunku do różnych aspektów systemu wartości w kraju (np. religii, nacjonalizmu, władzy, rodziny, praw kobiet, rozwodów czy aborcji).
	Wskaźnik Autoekspresji (wyrażania siebie) – miara postaw w zakresie wyrażania siebie (autoekspresji), jakości życia, demokracji, zaufania, czasu wolnego, rozrywki, kultury.

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://www.hab.gov.hk/file_manager/en/documents/policy_responsibilities/arts_culture_recreation_and_sport/HKCI-InteriReport-printed.pdf (1.03.2019).

Na bazie modelu „3T” konstruowano dotychczas wskaźniki kreatywności dla miast czy regionów w różnych częściach świata, dostosowując konstrukcję wskaźnika syntetycznego do konkretnej sytuacji i dostępności danych. Przykładem może tu być Hong Kong i metodyka wyznaczenia wskaźnika kreatywności dla tego miasta (*A study on Creativity Index*. 2005).

Koncepcja kapitału kreatywnego może stać się platformą negocjacji przedstawicieli różnych środowisk z władzami miast woj. warmińsko-mazurskiego zmierzających do większej otwartości i kultywowania różnorodności jako kluczowych czynników rozwoju. Rozwój współczesnych miast wymaga kształtowania przestrzeni

publicznych ogniskujących aktywności użytkowników miasta, wspierających przepływ idei oraz sprzyjających nawiązywaniu wszechstronnych kontaktów między podmiotami reprezentującymi różne sektory. Właściwe zarządzanie przestrzeniami publicznymi i kształtowanie ich odpowiednich cech prowadzić może do aktywizowania lokalnych interesariuszy, przyciągania podmiotów i potencjałów z otoczenia, inicjowania procesów o wysokim pierwiastku innowacyjności, tworzenia miejsc koncentrujących klasę kreatywną, a w konsekwencji wzmocnienia wizerunku i skuteczniejszego wyróżniania miasta w otoczeniu (KURCZYŃSKA 2018).

2. Założenia metodyczne

2.1. Cel i zakres badań

W kontekście rosnącego znaczenia wymiaru terytorialnego w polityce rozwoju, na znaczeniu zyskuje również wymiar miejski. Rozwój współczesnych miast często, świadomie lub nie, jest powiązany z żywiołem gospodarki kreatywnej. To w funkcjonalnych obszarach miejskich koncentrują się przestrzenie kreatywne, przestrzenie przyciągające ludzi i wydarzenia, przestrzenie publiczne będące miejscem sieci powiązań i kontaktów społecznych i rodzenia się nowych idei. Miasta realizując swoje plany rozwojowe, korzystają z możliwości jakie dają środki Unii Europejskiej. Są one niejednokrotnie głównym źródłem finansowania inwestycji realizowanych na terenie miast i stają się głównym narzędziem ich rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Każde miasto można przedstawić w formie całości złożonej z czterech składowych, którymi są (KLASIK 2008):

- przestrzeń miejska: rezydencjalna, biznesowa i publiczna,
- ludzie: mieszkańcy i ludność funkcjonalna, społeczności lokalne, migranci,
- aktywności *non profit* i *for profit*: obywatelskie, publiczne, biznesowe,
- infrastruktura, usługi i udogodnienia.

Składowe te współtworzą dwie krzyżujące się osie, na których opiera się funkcjonowanie i pulsowanie życia miejskiego. Posłużenie się standardowym modelem miasta złożonym z przestrzeni, ludzi, aktywności i infrastruktury pozwala na prezentację modelu miasta kreatywnego w kontekście otoczenia regionalnego i globalnego (rys. 2).

Rys. 2. Model kreatywnego miasta

Źródło: A. Klasik *Gospodarka kreatywna miast i regionów miejskich* 2018, s. 19.

Z analizy realizowanych w Polsce programów finansowanych ze środków Unii Europejskiej (zarówno tych wdrażanych z poziomu centralnego jak i regionalnego) wynika, że wszystkie składowe modelu kreatywnego miasta, mogą być wspierane i rozwijane przez inwestycje realizowane w ramach tych właśnie programów.

Rozważania na temat rozwoju miast w aspekcie rozwoju kreatywnego oraz możliwości finansowania działań prorozwojowych ze środków Unii Europejskiej zainicjowały przedmiotowe badanie. Jego **celem** jest określenie możliwości implementacji modelu rozwoju kreatywnego przez miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego w kontekście założeń polityki regionalnej i lokalnej.

Mając na uwadze słowa W. Grzywacza (1995), w myśl których niezbędnym warunkiem praktycznej realizacji celu generalnego jest jego dezagregacja (tj. podział na cele cząstkowe i zadania realizacyjne w układzie hierarchicznym), cel główny projektowanych badań został zdekomponowany na trzy **cele cząstkowe**, tj.:

- identyfikacja i ocena umiejscowienia koncepcji rozwoju kreatywnego miast w założeniach polityki regionalnej i lokalnej;
- wskazanie wzajemnych zależności między sytuacją społeczno-ekonomiczną miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego, a ich kreatywnością;
- identyfikacja instrumentów wsparcia rozwoju kreatywnego miast w ramach prowadzonej polityki regionalnej i lokalnej.

Realizacja postawionych celów wymaga przyjęcia i zweryfikowania **hipotez badawczych** (głównej i uzupełniającej). **Hipoteza główna** zakłada, że między sytuacją społeczno-ekonomiczną miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego, a ich kreatywnością zachodzą wzajemne relacje. Natomiast, zgodnie z **hipotezą uzupełniającą**, miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego nie wykorzystują wszystkich możliwości rozwoju kreatywnego jakie oferuje im polityka regionalna i lokalna.

Realizacja celu badawczego oraz weryfikacja postawionych hipotez będzie wymagała znalezienia odpowiedzi na następujące **problemy badawcze**:

- czy miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego można uznać za miasta kreatywne?
- czy kreatywność miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego jest skorelowana z ich sytuacją społeczno-ekonomiczną?
- na ile kwestie rozwoju kreatywnego mają odzwierciedlenie w założeniach i instrumentach polityki regionalnej i lokalnej?
- jakie działania prorozwojowe podejmowane przez miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego noszą znamiona rozwoju kreatywnego?
- jakie działania powinny podejmować miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego, aby rozwijać się w sposób kreatywny?

2.2 Metody i narzędzia badawcze

Proces analityczno-badawczy podporządkowany osiągnięciu celu głównego i celów cząstkowych umownie podzielono na trzy etapy, tj.: etap I: gromadzenie informacji, etap II: analiza danych, etap III: formułowanie wniosków i rekomendacji.

Podstawę **pierwszego etapu** realizacji badania stanowi analiza typu *desk-research*. W jej ramach przeprowadzona będzie szczegółowa analiza literatury przedmiotu oraz dokumentów strategicznych i programowych z zakresu rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie Unii Europejskiej, Polski, woj. warmińsko-mazurskiego i jego miast powiatowych. Studia dedukcyjne koncentrować się będą na istocie koncepcji „gospodarki kreatywnej” w celu doboru optymalnego zestawu wskaźników ilościowych i jakościowych niezbędnych do oceny sytuacji społeczno-ekonomicznej miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego oraz poziomu ich kreatywności. Ponadto, analiza umożliwi umiejscowienie koncepcji rozwoju

kreatywnego w systemie realizowanej obecnie polityki regionalnej i lokalnej oraz pozwoli określić możliwości wykorzystania funduszy UE jako instrumentu pobudzającego rozwój kreatywny miast.

Na potrzeby ocen sytuacji społeczno-ekonomicznej miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego opracowany zostanie syntetyczny wskaźnik sytuacji społeczno-ekonomicznej (miara S_{S-E}). Do jego konstrukcji wybrane zostaną zmienne opisujące zarówno aspekt społeczny, jak i ekonomiczny, a głównym źródłem informacji będą zasoby Banku Danych Lokalnych.

Do oceny kreatywności miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego posłuży wskaźnik kreatywności (W_K), będący sumą trzech wskaźników syntetycznych, tj. wskaźnika technologii (Te), talentu (Ta) i tolerancji (To) (zgodnie z koncepcją prof. R. Floridy). Konstrukcja dwóch pierwszych wskaźników bazować będzie na danych wtórnych. Wskaźnik technologii (Te) będzie uwzględniał zmienne dotyczące klasy kreatywnej, kapitału ludzkiego z uwzględnieniem naukowców i inżynierów. Z kolei we wskaźniku talentu (Ta) uwzględnione zostaną zmienne z zakresu innowacji i sfery B+R oraz przemysłów inteligentnych. W ramach tych ostatnich, do wskaźnika włączone będą dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na temat projektów realizowanych w ramach RPO WiM 2014-2020 w zakresie inteligentnych specjalizacji, których beneficjentami są podmioty z miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego. Do konstrukcji wskaźnika tolerancji (To) zostaną wykorzystane dane pierwotne pochodzące z badania ankietowego. Zostanie ono przeprowadzone na reprezentatywnej grupie (reprezentatywność na poziomie miasta) mieszkańców miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego w wieku 15-64 lata. Badanie ankietowe będzie dotyczyło m.in. nastawienia wobec mniejszości, postaw w stosunku do różnych aspektów systemu wartości (np. religii, nacjonalizmu, władzy, rodziny, praw kobiet, rozwodów czy aborcji), oceny jakości życia, podejścia do demokracji, zaufania, czasu wolnego, rozrywki, kultury itp.

Dodatkowo przeprowadzone zostanie badanie pogłębione (w formie skategoryzowanych wywiadów indywidualnych) z przedstawicielami władz wszystkich miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego (odpowiedzialnych za kształt polityki rozwoju miasta) oraz z przedstawicielami władz województwa (odpowiedzialnych za kształt polityki regionalnej).

Do oceny stopnia wykorzystania środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 na działania

z zakresu rozwoju kreatywnego miast powiatowych posłużą dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Na strukturę **drugiego etapu** badań (tj. analizy zgromadzanych danych) składać się będą dwa działania, tj.: analiza danych wtórnych oraz analiza danych pierwotnych (dane zgromadzone w badaniu ankietowym oraz wywiadach pogłębionych). Do analizy danych wtórnych zostaną wykorzystane dane wytypowane na bazie przeglądu literatury. Przed przystąpieniem do analiz, dane zestawione zostaną w macierzy obserwacji, a następnie poddane ocenie pod kątem właściwości dyskryminacyjnych oraz wzajemnego skorelowania. Pozwoli to na eliminację wskaźników *quasi-stałych* i zmiennych satelitarnych. W dalszej kolejności, wartości wszystkich zmiennych będą sprowadzone do porównywalności przez ich normalizację, a następnie wykorzystane do budowy wskaźników syntetycznych (miary S_{S-E} , T_e , T_a). W tym procesie wykorzystana zostanie metoda wzorcowa, zaś konstrukcja miary agregatywnej uwzględni będzie odległość od wzorca i antywzorca rozwoju. Wskaźnik syntetyczny umożliwi uporządkowanie miast powiatowych w rankingu zarówno wg wskaźnika opisującego sytuację społeczno-ekonomiczną jak i wskaźnika kreatywności. Do wyliczenia wskaźnika tolerancji (składowego wskaźnika kreatywności) wykorzystane zostaną dane zgromadzone w badaniu ankietowym. Wyznaczone wskaźniki opisujące sytuację społeczno-ekonomiczną oraz wskaźniki kreatywności poddane zostaną analizie regresji w celu stwierdzenia istotności i kierunku zależności między sytuacją społeczno-ekonomiczną miast powiatowych a ich kreatywnością.

Analiza materiału zgromadzonego w badaniu pogłębionym umożliwi umiejscowienie kwestii kreatywnego rozwoju w prowadzonej polityce rozwoju lokalnego i regionalnego.

W ostatnim, **trzecim etapie** badawczym sformułowane zostaną wnioski dotyczące zależności pomiędzy poziomem rozwoju miast powiatowych woj. warmińsko-mazurskiego, a ich kreatywnością oraz określone możliwości implementacji modelu rozwoju kreatywnego przez miasta powiatowe woj. warmińsko-mazurskiego w kontekście założeń prowadzonej polityki regionalnej i lokalnej. Na ich podstawie skonstruowane zostaną rekomendacje, których wykorzystanie może wpłynąć na kształt przyszłych dokumentów strategicznych na poziomie lokalnym i wojewódzkim oraz na prowadzoną na ich podstawie politykę rozwoju.

3. Wybrane wyniki badań

Sformułowanie tytułu i celu rozprawy doktorskiej, a także doprecyzowanie zakresu dysertacji możliwe było dzięki badaniu wstępnemu przeprowadzonemu w styczniu 2018 r. Na jego potrzeby został skonstruowany kwestionariusz ankiety, który został rozesłany (za pomocą poczty elektronicznej i tradycyjnej) do burmistrzów i prezydentów wszystkich miast z terenu Warmii i Mazur (łącznie 49 jednostek). Kompletne i prawidłowo wypełnione formularze odesłało 21 respondentów, co dało współczynnik zwrotu na poziomie 44,74%. Analiza danych pierwotnych została uzupełniona o analizę *desk-research* dokumentów strategicznych wybranych miast oraz dane wtórne pochodzące z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, na temat stanu wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (wg stanu na koniec lutego 2018 r.).

Wyniki badania wykazały, że władze lokalne woj. warmińsko-mazurskiego w dokumentach strategicznych określających kształt polityki rozwoju miast nie wskazują wprost rozwoju kreatywnego jako możliwości/kierunku ich rozwoju. Nie oznacza to jednak, że nie są miastami kreatywnymi i że pośrednio nie realizują tej koncepcji rozwoju. Wstępne wyniki badań potwierdzają, że pomimo, iż miasta nie realizują wprost założeń koncepcji rozwoju kreatywnego, to mają potencjał umożliwiający im rozwój kreatywny. Potencjał ten identyfikują nie tylko same miasta, ale również władze regionalne, co potwierdzają zapisy strategii rozwoju województwa. Co więcej, wiele z podejmowanych przez miasta (lub planowanych do podjęcia) działań prorozwojowych wpisujących się w koncepcję rozwoju kreatywnego, może być finansowanych ze środków unijnych (przede wszystkim w ramach RPO WiM 2014-2020), co ma znaczenie z punktu widzenia ograniczeń budżetów lokalnych i możliwości realizowania inwestycji ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego.

Przeprowadzone badanie ankietowe wykazało, że zdecydowana większość miast woj. warmińsko-mazurskiego (19 z 21 respondentów) posiadała strategię rozwoju lub inny równoważny dokument strategiczny. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia planowania rozwoju lokalnego, gdyż w tych dokumentach opisane zostały kierunki rozwoju miast oraz cele rozwojowe. Aby je realizować, władze lokalne podejmują szereg działań i inwestycji. Wyniki badania ankietowego wykazały, że z punktu widzenia władz lokalnych ważniejsze są inwestycje poprawiające jakość życia mieszkańców, niż

inwestycje, które w teorii mogą wprost wpłynąć na rozwój gospodarczy danego miasta (np. projekty z zakresu wsparcia przedsiębiorczości czy przeciwdziałania bezrobociu). Respondenci za priorytetowe uznali inwestycje w obszarze ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej (15 ankietowanych), wodociągów i zaopatrzenia w wodę, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych (11), turystyki (10), pomocy społecznej (7), infrastruktury (drogi, place) (7). Na dalszych miejscach znalazła się promocja gminy, pozyskiwanie inwestorów, tworzenie partnerstw, pobudzanie współpracy. Z punktu widzenia koncepcji rozwoju kreatywnego, poprawa warunków życia mieszkańców (m.in. poprzez inwestycje w ww. obszarach) może sprzyjać przyciągnięciu klasy kreatywnej, a w rezultacie umożliwić rozwój kreatywny miast (rys. 3).

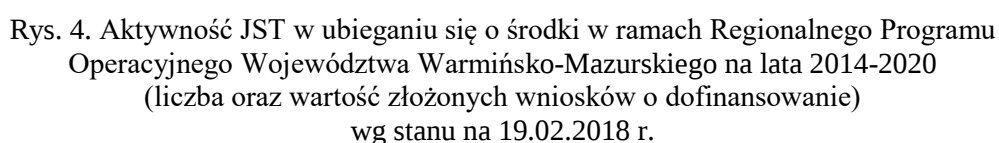

Rys. 3. Obszary wymagające największego doinwestowania w miastach województwa warmińsko-mazurskiego (N=21)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego.

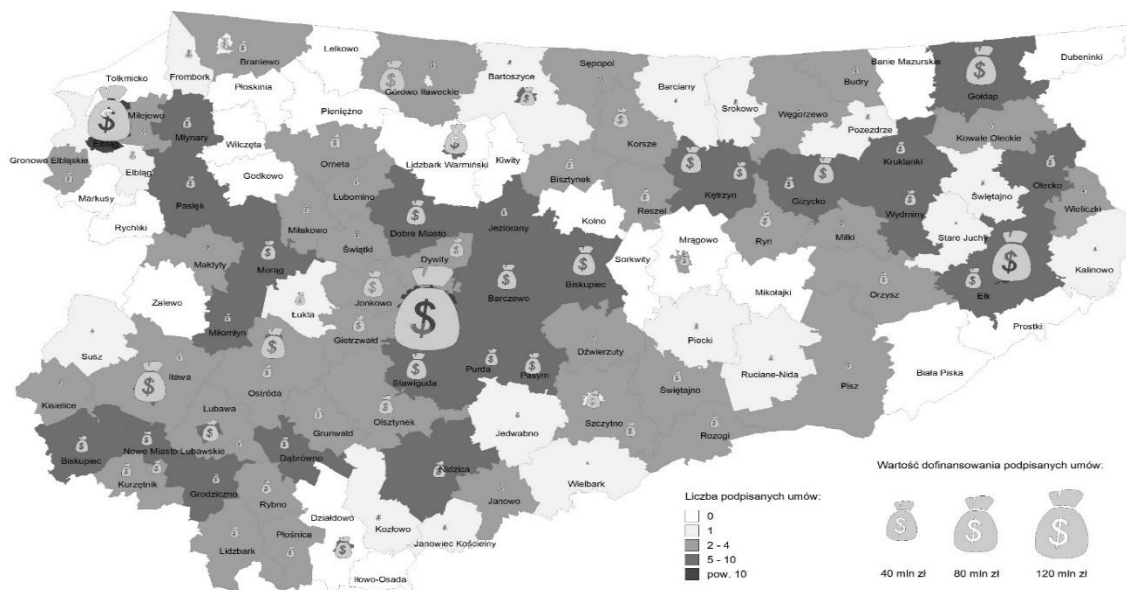
Podstawą do definiowania celów rozwojowych miast, jest często próba przeciwdziałania identyfikowanym problemom rozwojowym. Zarówno władze lokalne jak i władze regionalne identyfikują zbieżne problemy rozwojowe miast. Chcąc zaradzić tym problemom miasta realizują szereg inwestycji i projektów. Badanie wykazało, że głównym instrumentem finansowania tych projektów są środki UE (15 ankietowanych),

Niestety, mimo że RPO WiM daje miastom woj. warmińsko-mazurskiego możliwości realizacji szerokiej gamy projektów, nie wszystkie z tego korzystają. Potwierdzają to wyniki analizy aktywności i skuteczności jednostek samorządu terytorialnego w ubieganiu się o środki w ramach RPO WiM (rys. 4).

Oprócz aktywności w pozyskiwaniu środków w ramach RPO WiM zweryfikowana została również skuteczność samorządów lokalnych. Skuteczność rozumiana jest tu jako odsetek podpisanych umów w stosunku do wniosków o dofinansowanie złożonych w ramach RPO WiM. Średnia skuteczność miast wyniosła ok. 39% i jest zbliżona do średniej skuteczności wszystkich JST woj. warmińsko-mazurskiego. Rozkład terytorialny skuteczności wskazuje jednak na duże zróżnicowanie

w liczbie i wartości projektów z RPO WiM 2014-2020 przypadających na poszczególne JST (rys. 5).

Rys. 5. Liczba i wartość podpisanych umów w ramach RPO WiM 2014-2020 przez JST województwa warmińsko-mazurskiego wg stanu na 19.02.2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

W dalszych etapach badań rozkład ten zostanie zaktualizowany. Dodatkowo zostanie wyodrębniony szczególny rodzaj projektów, tj. projektów w obszarze inteligentnych specjalizacji. W obszarze specjalizacji ujęte zostały przemysły, które rozwijają się najszybciej w danym województwie i dają tym samym największe możliwości rozwojowe. Inwestycje w inteligentne specjalizacje wpłyną pozytywnie na rozwój regionu i miast. Zgodnie z założeniami dalszych badań, liczba projektów zostanie wykorzystana w konstrukcji wskaźnika technologii miast.

Mimo, że miasta identyfikują szereg problemów społecznych, to jednak koncentrują się na realizacji projektów skierowanych na niwelowanie problemów na styku gospodarczym i przestrzenno-środowiskowym. Niestety duże i kosztowne projekty infrastrukturalne (drogi, sieć wodno-kanalizacyjna) angażują znaczne środki na wkład własny, tym samym problemem staje się możliwość generowania wkładu własnego na realizację innych projektów (np. miękkich), które mogą bardzo pozytywnie wpływać na przyciąganie klasy kreatywnej i podnosić jakość kapitału społecznego.

Literatura

- A study on Creativity Index 2005*, The University of Hong Kong.
- Creative Industries Mapping 2001*, DCMS, Londyn.
- Creative Industries Task Force Report 1998*, DCMS Londyn.
- FLORIDA R. 2002. *The raise of the Creative Class*, Basic Books, New York (tłum. polskie: *Narodziny klasy kreatywnej*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2010).
- FLORIDA R. 2005. *Cities and the Creative Class*, Routledge, New York.
- GODOWSKA M. 2012. *Richard Florida, 2010, Narodziny klasy kreatywnej*. Studia Regionalne i Lokalne, nr 3(49)/2012.
- GRZYWACZ W. 1995. *Metodyka polityki gospodarczej*. PTE, Szczecin.
- HEILBRUN J., GRAY CH.M. 2001, *The economics of Art and Culture*, Cambridge University Press, Cambridge.
- HOWKINS J. 2007. *The Creative Economy. How People make Money From Ideas*, Penguin Books, Londyn.
- Karta lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich 2007*, Lipsk.
- KLASIK A. 2018. *Gospodarka kreatywna miast i regionów miejskich*. W: *Rozwój kreatywny i inteligentny centrów i przestrzeni miejskich*. Red. A. Klasik, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice, s. 9-28.
- KLASIK A. (red.) 2008. *Aktywność przedsiębiorcza i konkurencyjność ekonomiczna miast w procesie restrukturyzacji aglomeracji miejskich*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
- KURCZYŃSKA A., PYTKA P., SIEMKO S. 2018. *Przestrzenie publiczne jako wehikuły rozwoju miast*. W: *Rozwój kreatywny i inteligentny centrów i przestrzeni miejskich*. Red. A. Klasik, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice, s. 95-115.
- LAZZERETTI L., CAPONE F., INNOCENTI N. 2014. *The Evolution of the Creative Economy Research*, Working Papers – Management, Marketing and Organization Sciences, Università degli Studi di Firenze, Firenze.
- LEWANDOWSKA K. 2013. *Richard Florida, 2010, Narodziny klasy kreatywnej*. Zarządzanie w Kulturze, 14, z.3, s.311-314.
- Miasta województwa małopolskiego – zmiany, wyzwania i perspektywy rozwoju*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2018, Kraków.
- Nowa karta ateńska 2003*, Europejska Rada Urbanistów, Lizbona.
- NOWORÓŁ A., NOWORÓŁ K. 2018. *Terytorializacja polityki rozwoju jako element podniesienia konkurencyjności miast i regionów*. W: *Rozwój lokalny i regionalny. Teorie i zastosowania*. Red. A. Klasik, F. Kuźnik. Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Warszawa, s. 20-29.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 2015*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- Rozwój regionalny w Polsce w świetle wyzwań XXI w.* 2010, red. Kudłacz T., Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Warszawa.

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)*, Uchwała Rady Ministrów 14.02.2017 r.
- Strategie ponadregionalne – wymiar terytorialny* 2015, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.
- Terytorialny wymiar wzrostu o rozwoju*. Red. J. Zaucha, J. Szlachta 2015, Difin S.A. Warszawa.
- THROSBY D. 2001. *Economics and Culture*, Cambridge University Press, Cambridge.
- WRANA K. 2018. *Miasta witalne jako wehikuł rozwoju kreatywnego*. W: *Rozwój kreatywny i inteligentny centrów i przestrzeni miejskich*. Red. A. Klasik, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice, s. 28-49.

Ramowy plan pracy

Streszczenie

Wstęp

Założenia metodyczne

1. Istota terytorializacji i jej miejsca w polityce rozwoju w ujęciu teoretycznym

- 1.1 Znaczenie wymiaru terytorialnego w prowadzeniu polityk rozwoju
- 1.2 Terytorializacja polityki rozwoju jako element poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej miast i regionów
- 1.3 Wybrane praktyki rozwoju lokalnego i regionalnego

2. Koncepcja rozwoju kreatywnego, a rozwój miast w ujęciu teoretycznym

- 2.1 Ewolucja koncepcji kreatywnego rozwoju i pojęć z tym związanych
- 2.2 Rozwój kreatywny, a rozwój społeczno-ekonomiczny miast
- 2.3 Wybrane przykłady implementacji koncepcji rozwoju kreatywnego przez miasta

3. Sytuacja społeczno-ekonomiczna, a kreatywność miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego

- 3.1 Ocena sytuacji społeczno-ekonomicznej miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego
- 3.2 Ocena kreatywności miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego
- 3.3 Zależności pomiędzy sytuacją społeczno-ekonomiczną, a kreatywnością miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego

4. Miejsce koncepcji rozwoju kreatywnego w polityce rozwoju regionalnego i lokalnego województwa warmińsko-mazurskiego

- 4.1 Koncepcja rozwoju kreatywnego w regionalnej polityce rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego
- 4.2 Polityka rozwoju miast powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego, w kontekście koncepcji kreatywnego rozwoju
- 4.3 Instrumenty wsparcia rozwoju kreatywnego w polityce regionalnej i lokalnej i ich wykorzystanie

5. Wnioski i rekomendacje dla planowania rozwoju lokalnego i regionalnego w województwie warmińsko-mazurskim

Aktywność naukowa

Publikacje

1. WALENDZIK E. 2017. *Obszary strategicznej interwencji jako narzędzie stymulowania rozwoju regionu*. W: *Konkurencyjność miast i regionów a rozwój gospodarczy*. Red. P. Merło, J. Michalak. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn, s. 127-145
2. WOJARSKA M., KISIEL R., WALENDZIK E. (2018). *Small Towns as Beneficiaries of EU Funds (the example of Warmińsko-Mazurskie Voivodship)*. *Barometr regionalny*, 16(2): 19-29.
3. WALENDZIK E., WOJARSKA M., JETT Q. (2018). *Small cities in the development policy of warmińsko-mazurskie voivodeship*. *Olsztyn Economic Journal*, 13(4): 411-424.

Udział w konferencji (z referatem)

1. Ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Marketing terytorialny a konkurencyjność regionów* zorganizowana w dniu 9 maja 2017 r. przez Naukowe Koło Marketingu UWM (referat pt. *Obszary strategicznej interwencji województwa warmińsko-mazurskiego*).
2. II ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Alternatywne modele rozwoju miast wyzwania i problemy małych miast i ich otoczenia* zorganizowana w dniach 11-12 maja 2018 r. przez Kolegium Gospodarki Przestrzennej Politechniki Łódzkiej, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Polską Krajową Sieć Miast Cittaslow, Stowarzyszenie „Polskie Miasta Cittaslow”, Urząd Miejski w Lidzbarku Warmińskim (referat pt. *Małe miasta w polityce rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego*).
3. II Kongres Przyszłości zorganizowany przez Grupę WM i Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dnia 8 czerwca 2018 r. (udział w panelu dyskusyjnym pn. *Warmia i Mazury na zakręcie? – wyzwania rozwojowe z prezentacją nt. Wyzwania demograficzne województwa warmińsko-mazurskiego*).

Udział w konferencji (bez referatu)

1. XII Międzynarodowa Konferencja Ewaluacyjna pt. *Evaluation that matters. Ways to improve public polices* zorganizowana przez Ministerstwo Rozwoju i Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (Wrocław, 21-22 czerwca 2017 r.).

2. III Doroczna Konferencji Programu Interreg Południowy Bałtyk 2014-2020 (Kłajpeda, 23-24 maja 2018 r.).
3. IX Doroczne Forum Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (Tallin, 4-5 czerwca 2018 r.).
4. XXI Konferencja Ustrońska „*Dynamika miejska i regionalne. W stronę konkurencyjności globalnej*” (Ustroń, 15-16 listopada).

Projekty badawcze

1. Udział w projekcie pn. *Programowanie działań minimalizujących skutki depopulacji na przykładzie województw: opolskiego, warmińsko-mazurskiego i świętokrzyskiego.*
2. Udział w projekcie pn. *Powiązania funkcjonalno-przestrzenne ośrodków miejskich.*